

Ingen privatsak å drepe NS-medlemmer i gapestokken

Svein Blindheim, aktiv motstandsmann under okkupasjonen og en av milorgs høyeste ledere, står igjen frem med ytringer som mange av hans tidligere meningsfeller neppe forstår å verdsette.

Blant disse hjemmefrontleder Jens Christian Hauge. I bl.a. «Gudbrandsdølen/Dagningen» finner vi Svein Blindheims anmeldelse av Egil Ulateigs bok: «Med rett til å drepe».

Les den:

I 1940 sloss jeg frivillig for mitt 34-årige nyfrie fedreland etter å ha blitt avvist av mitt regiment i Oslo. Regjeringen hadde overgitt hovedstaden og flyktet fra byen. Jeg fant fram til Fossum Bro, hvor det ble improvisert til forsvar. Der sloss vi, med større tap enn noe annet sted i 1940, på tross av regjeringens svik.

Senere har jeg sårt erfart at friheten jeg sloss for, ofte bare gjelder slik honnørordet passer makthaverne. Da hetsen etter Egil Ulateigs «Med rett til å drepe» var på

topp, sendte jeg innlegg til Aftenposten, men fikk det selvfølgelig i retur. Jeg påpekte at Ulateigs bok om likvidasjoner måtte komme. Å drepe var heller ikke da noen privatsak. At det er feil i en så kontroversiell bok, er heller ikke oppsiktsvekkende. Feilene måtte naturligvis rettes i et nyopptrykk, men hetsen mot ham går over alle grenser. At boka var feilfri, forutsetter at de som vet, er villige til å snakke. Den mer offisielle historiofilen om Norges krig kryr ellers av langt alvorli-

gere feil enn i Ulateigs bok, uten at det blir mobilisert til krig.

Jeg finner temavalget til Ulateig interessant, kanskje særlig sammenlignet med en annen bok som utelukkende forsøker å redegjøre for likvideringsvåpenet som et eget isolert kampmiddel. De to bøkene presenterer leserne for to helt forskjellige verdener.

Egil Ulateig kikker inn på baksiden når han beskriver det mest uforståelige drapet i min tid i Oslo, nemlig på juristen og foregangsman-

nen for nynorsk i offentlig administrasjon, Knut Knutsen Fiane. Han gjør det ufattelig fattelig.

Først et kvart hundreår senere gikk det et lys opp for meg. Da drapet skjedde var jeg aksjonssjef i Milorg D. 13. og hadde alle kontakter og informasjon. Attpåtil bodde jeg like i nærheten da jeg i Riksarkivet kom over diverse kuriøse arkivalier om kongefamilien. Allerede høsten 1944 hørte jeg om bisarre papirer, som Fiane skulle ha hatt hånd om. *Forts. side 8* ➤

I Aftenposten 8. d.m. kan vi lese at navnene på tidligere medlemmer av Nasjonal Samling skal offentliggjøres på Internett av en person fra Kristiansand. Navnelisten skal angivelig være politiets egen, men er slike lister i fritt omløp? Hensikten med offentliggjørelsen skal bl.a. være at de tidligere NS-medlemmene ikke skal føle seg trygge. Hva skal de i tilfelle føle seg utrygge på? Nå er vel de fleste av dem døde, men de som fremdeles lever, skal følges videre.

Har ikke disse menneskene nå lidd nok. Ved krigens slutt i 1945 ble de fleste arrestert og dømt etter lover som for dem var totalt ukjente, fratatt mesteparten av det de eide, og noen dessuten utsatt for mishandling.

Undertegnede er verken tidligere NS-medlem eller nazist, men jeg reagerer på det som nå er i ferd med å skje. Er uthengningen med trussel om utrygghet mot tidligere NS-medlemmer virkelig tillatt? Vil myndighetene reagere?

Tom Jan Birkeland, Oslo
(I Aft.posten 14.mars)

Red.anm.

Kristiansanderen som ønsket å stille oss i «gapestokken» måtte hurtig gi opp sine planer.

Reaksjonene i pressen var for sterke og han ville også komme i strid med personvernet.

Selv stiller vi spørsmålet om politiet i Kristiansand har tatt kontakt med ham. Så vidt vi vet var navnelistene hentet fra «Polititidende»s årganger. Et blad som ikke skal tilfalle offentligheten, - men holdes trygt unna «andres» øyne.

Har ikke politimesteren i Kristiansand her et ansvar?

Dødsstraffen i USA - og i Norge

Selv fra A.U.F.-hold rettes skarpe protester mot dødsstraffen i USA.

For bare noen måneder siden var det demonstrasjoner foran den amerikanske ambassade i Oslo hvor også A.U.F.-medlemmer deltok.

Her ble det amerikanske flagg brent og det ble ropt slagord mot «morderne og barbarene»...

Vi opplevet ikke slikt her hjemme i etterkrigstiden da grusomhetene var atskillig verre enn i USA og rammet atskillige gode nordmenn uten liv på samvittigheten. Den gang var det tvert om demonstrasjoner mot opphevelse av dødsstraffen.

Et eksempel kan hentes fra 15.januar 1948 hvor en gruppe landskjente kultur-

personer og kunstnere sendte ut en protest mot nåde for dødsdømte «landssvikere».

Den ble gjort kjent i storparten av landets aviser, hvor det sto:

«Undertegnede finner å måtte protestere mot den begrunnelse regjeringen har gitt, da dødsdommen over en fremstående landssviker for en tid siden ble omgjort til livsvarig tvangsarbeid.

Dødsstraffen er vedtatt av Stortinget med overveldende flertall. Høyesterett hadde i det foreliggende tilfelle enstemmig funnet at dødsstraff måtte komme til anvendelse. Det går da, etter vår mening, ikke an å begrunne en benådning med at det nå råder en endret opp-

Forts. side 8 ➤

Falne norske frontkjemper skal æres

I minnelund som nu anlegges i Estland

Med hjelp fra mange bidragsytere ble det i 1996 reist et minnesmerke i Estland over falne nordmenn i Regiment Norge. Minnesmerket står i Veivara i nærheten av Narva.

Som kjent raste det harde kamper her i 1944 med svært mange falne på begge sider. Kampene var særlig harde der minnesteinen vår står, og estlenderne, som jo var våre våpenbrødre, anlegger nu en minnelund like ved. Som en del av denne bygges det en æresmur med steintavler på 40 x 60 cm, med navnene til de falne.

Håpet er å få med flest mulig tavler også over våre falne landsmenn. Vi tror fortsatt at sannheten om

frontkjemperne en gang skal vinne frem, og ser det derfor som viktig at det også finnes håndfaste minner etter dem som kjempet og falt.

Prosjektgruppen som iherdig arbeider for at tiltaket skal lykkes består av B.Lindstad, Knut Baardseth og John Sandstad. De håper på god respons fra våre lesere når den nok engang ber om et bidrag. Også her må det nemlig penger til for at det hele skal kunne gjennomføres.

Beløp, stort eller lite, kan sendes gjennom konto 0530 2366375,

c/o Knut Baardseth, postboks 30, 2335 Stange.

Jo, flere bidrag, dess flere tavler.

Heksejakten 1945:

Det fantes også folk som ville ha lov og orden

La oss ikke bare «svartmale» alt som foregikk under «heksejakten» i 1945. Det fantes også folk i landsvikavdelingen som gjorde alt for å opprettholde lov og rett i landet.

Et eksempel har vi hentet fra «Friheten» 30/7-45 hvor en tjenestemann på Oslo Politikammer, avd.V. - H.Meyer, svarer på et heftig angrep fra en Sverige-flyktning, - J.Selikowitz.

Politimannen skriver:

«Friheten» har lørdag 28.ds inntatt et nokså friskt anfall mot politikammerets landsvikavdeling fra J.Selikowitz.

Overskriften var bra, men jeg synes bare ikke at den skulle være rettet mot landsvikavdelingen. Den annen side av medaljen ser slik ut:

Selikowitz kommer hjem fra Sverige og finner sin leilighet tatt av andre. Leieboeren H er fengslet av landsvikavdelingen, hans hustru, som er svanger i 7. måned, og hennes to små barn er tilbake i leiligheten. Selikowitz vil - som rimelig er - ha dem ut. Av Oppgjørskontoret får fru H beskjed om at hun skal bli i leiligheten til hun får annet husly. Hun sier at hun er villig til å bo hvor det skal være, men at hun så ble kastet ut på gaten av Selikowitz og 4 mann + 2 damer og en politisoldat fra Sverige. Hun oppholdt seg på Rådhusgatens politistasjon med sine to barn og måtte der ligge på benker. Ved hennes henvendelse til byfogden ble det gitt beskjed at politiet skulle være henne behjelpelig med å komme inn i leiligheten.

En dame fra byfogdkontoret fulgte henne imidlertid til leiligheten hvor de låste seg inn. To dager seinere - sist fredag - kom Selikowitz og hustru og kastet først barne og deretter fru H på gaten med makt. Opptrinnet var temmelig stormende og framferden brutal. Fru H

søkte politiets beskyttelse mot Selikowitz angrep.

Politiet hentet alle tre for at de kunne gi forklaring. Jourhavende fullmektig hadde mange ventende på forværelset og det gikk noen tid før fru H ble kalt inn. Selikowitz forstyrret flere ganger under hennes forklaring, men fikk beskjed om å vente. Da han ville fjerne seg, ble han hentet tilbake av en politibetjent. Han laget da et veldig opptrinn på forværelset og ble så ført inn til politifullmektigen. Her overfalt han fru H med de verste skjeldsord så hun brast i gråt. Hun hadde allerede tidligere flere ganger måttet gå ut for å kaste opp. Selikowitz fikk ordre om å holde seg på den andre siden av værelset, hva han nektet. Han ble så ført til kriminalvakten for å vente til hans tur kom. Han fikk ringe til sin sakfører, og da denne seinere innfant seg fikk Selikowitz beskjed om ikke å vise seg i fru H's leilighet før byfogden hadde foretatt utkastelsen. Han ble videre tilholdt å oppføre seg mer behersket når han befant seg i politiets kontorer.

Vi skal ha et rettsoppgjør her i landet. Jeg er glad at det ikke skal foregå etter Selikowitz oppskrift. Det er svært mange som i de seinere år er kommet ut av sine leiligheter på den måte Selikowitz praktiserer. Det er også en del som etter friggjorrelsen er kommet ut på den-

ne måte. Det er rettet på de tilfeller vi er kommet over, og det vil også bli rettet på de tilfeller vi seinere kommer til kunnskap om. Det er bittert at man ikke straks kan komme inn i den leilighet man forlot, men vi skal ta konsekvensen av at det igjen gjelder lov og rett i landet. Over fru H og hennes barn kommer ulykkene nå tungt nok på grunn av mannens forhold. Samfunnet skal beskytte henne mot forbrytersk anslag fra privates side.

Denne sak hører for øvrig ikke hjemme ved landssvikavdelingen, men ved den ordinære kriminalavdeling, hvortil den blir oversendt.

Oslo politikammer avd.V, den 29.juli 1945

H. Meyer

HÅRDE BUD

Av John Sand

Legpredikanten Ludvig Hope, født 17.januar 1871 i Masfjord i Hordaland, ble arrestert i mai 1943. Han satt på Grini fra 13.mai 1943 til 30.august 1944; da ble han løslatt på grunn av høy alder (73 år).

En av Hopes medfanger, professor Francis Bull, forteller i sin erindringsbok «Minner om mennesker» s.146:

«Om en nazistisk geistlig som hadde tatt imot bispeutnevne erklærte Hope kort og hårdt: «Han skal dø».

Hopes kollega emissær Nils Lavik ga uttrykk for samme oppfatning. Lavik var stortingsrepresentant for Kristelig folkeparti i årene 1934-53. Da spørsmålet om innføring av dødsstraff kom opp i Stortinget 29.juni 1945, utmerket Lavik seg ved å være den representant som mest ivrig gikk inn for dødsstraff. Han sa bl.a.: «Det er ikkje det juridiske syn eg kan gå inn på, det er ikkje det som er det mest avgjerande for meg, men slik som eg ser det frå ein

TIL MINNE...

Av Martin Aarre, Stavanger

Min storesøster, Gerd Adele Aarre, døde forleden.

Hun var ikke av dem som ble begravet på offentliges bekostning eller som samfunnet vil reise noe monument over i Studenterlund. Hun var bare en av de mange som skal gå glemte av samfunnet i sin grav.

Hun som en av de mange tusener av norske kvinner som ble sviktet og mer eller mindre torturert av samfunnet, har krav på en omtale i det minste.

Gerd Adele, som en av de mange tusener av kvinner, hvis ektemann, sønner og brødre ble sperret inne på grunn av «landssvik», ble sammen med sine barn kastet ut av hjemmene. De ble stuet sammen i ufattelige antall i kott og i kjellerrom og til dels i forlatte tyske brakker.

Gerd og et stort antall av disse kvinnene sammen med deres mindreårige barn ble anbragt i de tyske brakene på Etterstad... Uten noen som helst hjelp fra det offentlige måtte de klare seg som best de kunne. De klarer seg så godt det lot seg gjøre ved å ta alle mulige slags jobber. De vasket gulver og skurte trapper, reparerte og sydde klær, de tok barnevakter, strikket og laget diverse ting som kunne omsettes. De nyttet enhver mulighet for å skaffe seg inntekter til levebrød for seg og sine barn. De stod på for hverandre, hjalp, trøstet, lo og gråt for og med hverandre. De hadde bare seg selv og sine å trekke vekslers på.

Kjære Gerd Adele og dermed alle dere andre kvinner som måtte oppleve all den djevleskap som hat, hevne og manglende storsinn kan skape, jeg er stolt av dere.

Deres ektefeller, søsken, barn og barnebarn, ja, hele slekten kan bare beundre og takke dere for deres innsats for hjem, barn og fremtid.

Her hjalp ikke myndighetene til for at de skulle overleve, ingen sosiale organisasjoner som ville hjelpe og ikke kunne de søke hjelp hos kirke og prest, for de var jo også av «seierherrene» og hevnerne. Men kvinnene sto på og gravde seg gjennom ubehagelighetene, nedrigtene og grovhetene fra sine landsmenn og kvinner. Og de, som da ikke fant byrdene for store, og tok sine egne liv, kom gjennom helvete med løftet hode.

Sveket av dem som lot land og folk i stikken med sin nedrustning og påfølgende flukt fra landet i 1940, forrådt av dem som kom hjem i 1945 og av «rettsvesenet» som tok knekken på alt som folket fra Arilds tid betraktet som rettferd, stolthet, ekthet og renhet. Nei, Gerd, du får nok ikke, i likhet med dine, noe monument i offentlig regi for innsatsen for landet og for å sørge for at dine barn fikk overleve. Men det finnes for deg og for de tusener av kvinner som samfunnet og til og med kirken sveket, et monument som jeg vet er reist i deres barns, barnebarns og ektefellers hjerter, som betyr mer enn alle offentlige erkjennelser.

Kjære Gerd Adele og dermed alle dere andre kvinner som måtte oppleve all den djevleskap som hat, hevne og manglende storsinn kan skape, jeg er stolt av dere.

Deres ektefeller, søsken, barn og barnebarn, ja, hele slekten kan bare beundre og takke dere for deres innsats for hjem, barn og fremtid.

Fred med ditt minne. ●

kristeleg synsstad. Lavik alt som heter kristendom å henviste så til 2.Mosebok 21, 12-14: «Når ein mann er så gudlaus at han drep nesten sin med svik, då skal du ta han, um det så er for alteret mitt, han skal dø.»

Til dette repliserte representanten Ingv.Førre:

«Det er en skjendel mot

det som herr Lavik doserer i dag. Det er ikke å undres over at det i sin tid ble sagt: For Eders skyld spottes Guds navn blant hedningene».

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER
Telefon 61 33 20 87

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: 0808.5164504

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

EN LYKKELIG LØSNING

Det er all grunn til å gratulere hverandre med at det nu er lykket å få vårt bibliotek sikret for fremtiden.

Ikke nok med det: I det nye Nasjonalbiblioteket vil bøkene bli tilgjengelige for alle, vi vil finne tidens mest moderne hjelpemidler, det har lang åpningstid og personalet er topp fagutdannet og 100% serviceinnstilt.

Dette i motsetning til mange av våre lokale biblioteker og museer som i følge en Stortingsmelding er i direkte forfall og langt fra kan delta i nyutviklingen.

I samme melding heter det at etter over 15 år med lovpåbud om høyskoleutdannede biblioteksjefer er det nå bare 6 av 10 kommuner som har det. Vi kan også lese at som følge av bemanningsproblemer har atskillige biblioteker en åpningstid på bare 15 timer i uken. Stortingsmeldingen viser hvor ille det ville ha gått hvis Stiftelsen Norsk Okkupasjonshistorie (SNO) hadde søkt å plassere bokskatten vår på et slikt sted, noe det kom forslag om fra både Øst- og Vestlandet.

Flere av «Folk og Land's» lesere har spurt oss hvorfor ikke vi selv kunne ha beholdt biblioteket.

Kanskje et naturlig spørsmål fra venner som er uvitende om situasjonen, - men la det stå klart:

Biblioteket vårt på mange tusen bind krever stor og sikker plass. Det krever tilgjengelighet og folk nok til å ta seg av utlånsvirksomheten og alt annet som følger med styringen av et stort bibliotek, - fagutdannede vel og merke.

Vi makter ikke å følge opp noen av disse krav, - så uansett mener vi overenskomsten med Nasjonalbiblioteket er noe av det mest positive som har skjedd i de nærmere 50 år vi har stridd og stått på.

God sommer

Plassmangel gjør at et par leserinnlegg og bokanmeldelser må stå over til neste nummer som kommer i august.

Postekspedisjonen vil fortsette som vanlig i ferietiden, - og postboksen bli tømt ukentlig. Nøl derfor ikke med å skrive til oss hvis du har noe på hjertet.

Redaksjonen og staben av oppofrende og innsatsfulle jenter i ekspedisjonen sender sin hilsen til «Folk og Land's» lesere, - med ønske om en riktig god sommer. ●

Forsker setter fokus også på NS-barns skjebner

Ønsker kontakt med 100 000 barn av NS-medlemmer

Førstelektor Baard H. Borge ved Høyskolen i Harstad vil være kjent for «Folk og Land's» lesere.

Han sto bak en rapport fra Norges forskningsråd som ble kalt «Fienden's» barn. Den ble laget på oppdrag av tidligere sosialminister Magnhild Meltveit Kleppa og dannet grunnlaget for den senere behandlingen av krigsbarnsaken. Rapporten var en undersøkelse av de 10 000/12 000 norsk-tyske krigsbarna i årene etter okkupasjonen. Nå vil han videreføre sin forskning ved å gjøre de såkalte NS-barn og deres oppveksterfaringer til tema for sitt doktorgrads-prosjekt. Han samarbeider med amanuensis Stein Ugelvik Larsen ved Universitetet i Bergen og er knyttet til et større paraplyprosjekt om det norske rettsoppgjøret. Prosjektet ledes av professor Hans Fredrik Dahl.

«Både «tyskerunger» og «naziunger» ble av mange sett på som representanter for «den gale siden», og behandlet deretter», sier Baard Borge til «Dagsavi-

sen». «Offentlige dokumenter fra etterkrigstiden viser at myndighetene seriøst vurderte om begge kategorier barn burde tas bort fra sine foreldre. Vi vet fra selvbiografier og muntlige beretninger at barn av landssvikdømte på samme måte som «tyskerungene» ble gjenstad for kulde og avvisning i det norske samfunn både under og ikke minst etter krigen.

Også for NS-barnas del finnes tallrike eksempler på mishandling og grove overgrep utført av voksne mennesker. Det er også tilfeller hvor NS-barn, på samme måte som krigsbarn, ble systematisk mobbet og trakassert av andre barn på skolen uten at lærerne grep inn». Til «Dagsavisen» sier forskeren at selv om det var klare likheter, var det også store forskjeller mellom krigsbarna og NS-barns oppvekst. «Krigsbarn vokste opp uten sin biologiske far. NS-barn hadde faren hos seg, men ofte med unntak av tiden umiddelbart etter okkupasjonen, da han satt i fengsel.

Vi vet lite om hva som har vært typiske oppveksterfaringer blant NS-barn. For å si noe sikkert kreves en undersøkelse basert på svar fra et stort antall personer. Vi er avhengig av kontakt med et stort antall personer som selv tilhører denne gruppen, inkludert NS-barn som selv mener de ikke har hatt spesielle problemer på grunn av sine foreldre», sier Berge som understreker at han er bundet av Lov om taushetsplikt. Alle henvendelser blir derfor behandlet strengt konfidensielt.

Prosjektet har godkjent konsesjon fra Datatilsynet. Resultatene skal etter planen være ferdig om to år og vil da foreligge i form av en rapport.

«Folk og Land» har mange NS-barn blant sine lesere og vi oppfordrer disse i å delta i undersøkelsen.

Henvendelser til Borge kan skje på hans telefon: Nr.: 77058231 eller skriv til ham ved Høyskolen i Harstad, 9400 HARSTAD. ●

Nå må vi redde det som reddes kan

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie får fortsatt henvendelser fra meningsfeller utover landet som er i besittelse av interessant historisk materiale.

Enken etter en tidligere kretsfører i Nasjonal Samling kunne således fortelle at hun hadde funnet en kartong med domsreferater, korrespondanser fra fangeleirer, brev fra partiledere, en del bøker og atskillige aviser fra okkupasjonstiden. Meningenes hennes var å brenne alt

«skrotet», men hun kom plutselig til å tenke på at mannen så ofte hadde snakket om et institutt som var interessert i slike saker.

Meget historisk stoff er nok allerede kastet eller har gått tapt på andre måter, men ovennevnte tyder på at det likevel er en del å hente.

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie har gjennom alle år vært opptatt med å få det innkomne i system, med å få det trygt bevart for all fremtid, til gagn for seriøse

forskere og ikke minst for våre etterkommere. Utrolig meget er gjort, og resultatene viser seg gjennom bl.a. de samarbeidsavtaler instituttet har fått med universiteter og biblioteker.

Vår stab på kontoret som ofrer all fritid på arbeidet i Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie håper nå også på en liten innsats fra venner rundt om i landet: Gjennom-søk loft, kjeller, skuffer og skap etter saker og ting fra okkupasjonstiden. Send det til oss, - eller skriv og oppgi hva du har.

Adressen er: INO - postboks 3239 Elisenberg, 0208 OSLO. ●

Blaker og Sørums historielag med saklig og informativ bygdebok

Hvor også frontkjemper får komme frem med sine meninger og opplevelser

I august 1999 utga Blaker og Sørums historielag en ny bygdebok. Temaet var «Okkupasjonstiden 1940-1945».

Uten kommentarer gjen- gir vi deler av innholdet:

Okkupasjonshistorisk utvalg takker

Okkupasjonshistorisk utvalg i Blaker og Sørums historielag vil takke alle sine medarbeidere og små og store bidragsytere for stor imøtkommenhet og entusiasme. Uten alle disse bidragene ville det ikke ha vært mulig å dokumentere okkupasjonstida i Blaker og Sørums 1940-1945 så godt som det har vært mulig i denne boka.

Det heter at det alltid er seierherrene som skriver historien. Å hevde at noe annet gjelder for denne framstillinga ville være naivt. Men vi har konsentrert oss om å gjøre stoffet så saklig og informativt som mulig, uten et alt for generelt stigmatiserende fiendebilde som klangbunn. Når det gjelder navn på dem som av ulike grunner havnet på «den gale siden», har vi begrenset oss til de offisielle posisjonene som ordførere og lensmenn når det gjelder lokale aktører. Det er gått mer enn 50 år siden disse begivenhetene. De som ble dømt for landssvik har for lengst sonet sin straff. Og deres etterkommere bør få slippe mer spittord enn de allerede har måttet tåle.

Om ikke så alt for mange år er det ikke lenger noen blant oss som kan minnes okkupasjonstida i Sørums. Vi håper denne boka vil kunne dokumentere hva denne generasjonen hadde som sin store opplevelse i livet. Til glede og utfordring for oss som er født etter 1945.

*Rånåsfass 15. august 1999
Svein Sandnes*

I en bok som denne bør det også være plass til en

beretning fra en som kom til å stå på «den gale siden» under krigen. I Blaker og Sørums meldte åtte-ti unge menn seg til kamp, i Finland eller på den sørlige front i Russland. Også dette er en del av okkupasjonshistorien. *Arne meldte seg til politiet på Lillestrøm 14. mai 1945.*

Han har for lengst sonet sin straff. Da vi bad ham om å skrive litt om sine opplevelser som frontkjemper på Østfronten under den annen verdenskrig, leverte han oss denne historien:

På oppfordring vil jeg prøve å gi en kort beretning om mine erfaringer som soldat. Jeg ville ikke sagt ja til anmodningen hvis jeg ikke trodde at mine tanker om krig som fenomen kan være av en viss betydning i kampen for verdensfreden. Avskyen for krig behøver ingen å bibringe meg. Jeg har opplevd frontkrigen selv i over to år og vet hva den innebærer. Og jeg vil advare nye generasjoner mot å romantisere krigen. Den er ikke noe eventyr!

Enhver soldat som har deltatt i en stor krig, vet at det er ganske umulig å beskrive med ord ens redsler og lidelser. Såkalte krigsromaner bør leses med skepsis. De er som oftest skrevet av fantasifulle forfattere som ikke selv har opplevd krigens virkelighet. Heller ikke de mange krigsfilmer er troverdige. Ofte inneholder de «klipp» fra den ene eller andre parts propagandafilmer, som viser oppkonstruerte slagscener, soldater i pene uniformer under angrep, marsjerende og syngende tropper, glimtene fra artilleri og panservogner i nattemørket. Virkeligheten var ganske annerledes.

Hvordan skal en leser som sitter i sin lune stue og i sin behagelige lenestol, kunne forestille seg skyttergravs-krigen, panserslagene, artilleriets trommeild, bombing-

en, stormangrepene, nærkampene, den fryktelige larmen, blodet, de såredes og døendes skrik? Eller mangelen på søvn og hvile! Soldater fra både første og andre verdenskrig har sagt at nettopp mangelen på søvn var noe av det verste. Det kan jeg underskrive.

En annen lidelse som rammet østfrontens soldater, hos begge parter, var vinterkulden. Den drepte og lemlestet tusener. Man skulle ikke tro at temperaturen kunne synke til minus 48 grader i et landskap så nært Svartehavet. Men det var tilfelle både i Minus-stillingen i Ukraina og på Kalmykksteppen sør for Stalingrad (nå Volgograd!) Den vedvarende nordøst vinden fra Sibir og Uralfjellene var nesten utholdelig i disse områdene. Og vi måtte leve i skyttergraver og bunkere som vi selv hadde gravd i en jord hard som betong. Kulden og mangelen på søvn førte da også til at flere tok sitt eget liv. Etter lengre tids taushet gikk de rolig ut av bunkeren. Så smalt et skudd.

For oss overlevende står det som et mirakel at vi kom ut av dette fronthelvetet noenlunde hele og med forstanden i behold. Jeg er sikker på at de soldatene som den gang var våre fiender, gjennomlevde de samme lidelser, slik som også de russiske soldatene som ble kastet hensynløst inn i de finske skoger under vinterkrigen 1939-1940. temperaturen sank der til minus 50 grader eller enda lavere. Alt dette skulle de ha opplevd og følt på kropp og sjel, politikerne og generalene som satt langt bak frontlinjen og førte krig - på kartet!

Av egen erfaring må jeg her allikevel gjøre et unntak for våre egne, divisjon Wikings generaler og høyere offiserer. De var ofte å finne i forreste linje, sammen med sine menn. Deres

tapperhet var beundringsverdige. Derfor var de da også avholdt. Jeg så det selv under kampene ved Dnepr, hvor kommandøren for regiment «Germania» falt. Han ble båret ut av kampsonen av fire mann. Garvede soldater gråt.

Hva kulde angår, husker jeg spesielt forholdene på Kalmykksteppen. Wiking var sendt per tog fra Kaukasus ved nyttårstid 1942-43 for om mulig å bryte ringen rundt Stalingrad. Vi greide å kaste russerne flere mil tilbake, til Kotelnikovo. Men så var det slutt. Vi var altfor underlegne i antall. Det verste var allikevel at vårt vinterutstyr fremdeles lå lagret i Kaukasus. Vi lå ute på steppen i sommeruniform og frøs forferdelig. Jeg husker at et termometer viste minus 41 grader. Mange ble kjørt tilbake og fikk amputert føtter og ben. Eller de sovnet i sine skytterhull og døde på stedet. Voksne menn stod eller lå i gravene og skrek av frosstmerter. Men også russiske soldater, blant dem sibirere, som ellers er utrolig hardføre, led forferdelig. De deserterte og kom løpende mot våre sparsomt besatte linjer over sne-markene, med armene hevet over hodet, og overgav seg. Vi som lå i forreste linje, kunne bare vinke dem videre til landsbyen bok oss. Men mange av desertørene ble under flukten skutt brutalt ned bakfra av sovjetiske kommissærer. Det skjedde mange steder.

Jeg har her prøvd å gi et lite innblikk i frontsoldatenes påkjenninger. Men jeg ber om ikke å bli misforstått. Det er ikke min hensikt å jamre over vår skjebne, våre lidelse - under krigen eller etter freden. Vi hadde selv valgt, i den naive tro at vi kunne gjøre en innsats for vårt land. Motivene kunne være meget forskjellige og sammensatte, så som

harmen over Sovjetunionens uprovoserte angrep på Finland, ungdommelig eventyrlyst, skuffelsen over de norske politikeres evneløshet og de militæres forsømmelser og feighet. Men hos noen kunne valget være en kamuflasje, for kjærlighetssorg og selvmordstanker.

Men aldri har jeg hørt om noen som lot seg lokke av løfter om økonomisk vinning. Det er fabler som er oppfunnet av våre mottstandere her hjemme. Vi skulle belønnes med en bondegård, blir det hevdet. Men de færreste av oss var bønder! Vi var håndverkere, studenter, offiserer bl.a. Vi representerte et tverrsnitt av Norges befolkning, som faktisk med god grunn fryktet en sovjetisk dominans i Europa. Vi som bar de tyngste byrdene i den kampen, ble dømt summarisk til lange straffer, fordi vi hadde kjempet mot «en med Norge forbunden stat». Jeg ville gjerne se en faksimile av det dokumentet som bekrefter en slik allianse. Når ble den forresten opphevet - under den kalde krigen?

Men vi som ble dømt, betraktet nok rettsoppjøret som en farse og oppholdet i leirene som en ren ferie etter krigsopplevelsene, skjønt vi ble trakassert og spottet og sultet ut. Min normalvekt var ca 80 kilo. Etter nærmere ett år i varetekt, uten dom, veide jeg 52 kilo.

Men det fantes dem som led enda mer enn oss. La det være sagt at mine tanker og min medfølelse går til de mange av våre landsmenn som fikk oppleve konsentrasjonsleirens grusomme helvete eller ble dødsdømt fordi de var patrioter. Tyskerne tapelige foranstaltninger var noe som foregikk langt bak vår rygg, og som sjokkerte oss like sterkt som alle andre da det ble kjent etter freden.

Men noe som det sjelden eller aldri snakkes om, er at flere av oss hjalp nordmenn ut av fengslene eller fikk hindret at de ble overført til Tyskland. Det stod faktisk en viss respekt av oss når vi,

Forts. side 6 ➔

Norsk-amerikansk avis kommenterer løgnene om frontkjemperene

«Mange saker feiet under et bekvemt teppe i «Landssvikoppgjøret»

«Folk og Land» rekker langt.

I norsk-amerikanernes blad, «Western Viking» i Seattle, har journalist Ole B. Hovengen en fast spalte: «Norge-Norskhet-nordmenn».

I februarnummeret har han noen kommentarer til løgnene om de norske frontkjemperne på Østfronten. I spalten sin skriver han bl.a.:

Nylig fikk jeg i hende den uavhengige avisen *Folk og Land* som i lederen siterte hva en leser av organet *Rakkestad avis* hadde nedkommet med. Jeg har fått inntrykk av at *Folk og Land* er en redelig og troverdig avis, som har stridd for redegjørelse av mange saker som har blitt feiet under et bekvemt teppe i det diskuterte «Landssvikoppgjøret».

La det her siteres hva organet *Rakkestad avis* ofret plass til nylig om de norske frontkjemperne på Østfronten: «Nordmenn deltok i flere mordaksjoner flere steder i Russland,» og videre i artikkelen i *Rakkestad avis* om de norske frontkjemperes insatts mot Stalin-Russland: Den fremsto som lutter pøbelaktigheter. Men etter hva jeg leste, har de påståtte forbrytelser begått av norske frontkjemperne, verken blitt dokumentert *hvor* eller *når* de angivelige krigsforbrytelsene ble begått, skriver *Folk og Land*.

Undertegnede har ingen tilknytning til frontkjemperne, men slike løgner som det har stått i *Rakkestad avis* må det være grunn til å reagere mot. At det også blant frontkjemperne fantes opportunisten som ventet å få en bondegård når de kom hjem igjen, må ikke tillegges de mange idealister som deltok på Østfronten. Hvor mange tusen som deltok der kjenner undertegnede ikke til,

mange kom hjem med store amputasjoner og ble livsvareige invalidere. Jeg vet ikke om de i ettertid har fått noen offentlig støtte, ei heller om de etterlatte av de mange falne har fått - eller får - det.

Hvilken straff tror innsenderen i *Rakkestad avis* frontkjemperne hadde fått, om det hadde vært sneven av sannhet i de ynkelige beskyldninger?

Undertegnede har aldri nølt med å si sin mening overfor stygge angrep. De norske frontkjemperne satte livet til på Østfronten, noe de gjorde som antikommunisten, og i dyp frustrasjon etter overfallet på Finland.

Vi uforbederlige

Dessverre gjorde de hjemvendte seierherrer en meget alvorlig feil i 1945.

Det var muligens uunngåelig at man på en eller annen måte måtte «ta igjen» overfor sine politiske motstandere fra krigens tid, selv om vi ikke hadde ventet det. Slik er jo verden. Men det hadde vært andre måter å gjøre det på.

Hvis man for eksempel hadde dømt NS-folk som opprørere mot det seierherrene anså som «lovlige myndigheter», ville det hele antagelig ha utviklet seg ganske annerledes enn det gjorde. Det er ikke noe moralsk uheldig å være opprører - under visse omstendigheter kan det til og med være en plikt. Fordi en slik dom ikke ville vært ærerørig, hadde den også åpnet for en relativt rask forsoning mellom dømmende og dømte.

Men seierherrene ville det annerledes. De skulle på død og liv brennemerke alle medlemmer av NS som «svikere». Dermed la de grunnen for en generasjonslang splittelse i det norske folk.

NS-folk må vel egentlig være de frommeste politiske tapere i historien. De sonte sine dommer, betalte sine mulker og inndragninger. Så krummet de nakken og gikk inn i samfunnet hver på sin plass. De har arbeidet hardt, meget hardt, men så har da også resultatet vist seg. En

meget stor prosent NS-folk, langt større enn gjennomsnittet i folket, har arbeidet seg frem til ansvarlige posisjoner. Det er knapt en bransje, knapt et felt i samfunnslivet der man ikke finner NS-folk på høyt nivå.

Men så må de da være tilfreds, disse «svikere». Samfunnet har jo sluppet dem frem, tross alt.

Rent bortsett fra et deres posisjoner i overveldende grad er resultatet av deres eget slit og egen innsats, så er det en meget alvorlig hake ved det hele. Deres posisjoner er nemlig avhengig av en ting, og det er at de holder kjeft. Hvis ikke, er det for de fleste over og ut.

Men de som likevel kommer NS-folk inn på livet, vil kunne konstatere at de aller fleste av dem fremdeles er «uforbederlige» - de viser få eller ingen tendenser til å «angre». Psykologisk sett er forklaringen på det åpenbar.

Den som vet med seg selv at hun eller han har handlet ut fra hederlige motiver, ut fra ønsket om å tjene sitt fedreland, vil aldri kunne godta å bli stempet som sviker. Det har i denne sammenheng lite å bety om NS som parti og det enkelte medlem personlig tok feil eller ikke. De fleste NS-folk er villig til å innrømme at endog store feil ble begått, og det finnes ting som de

meget bestemt tar avstand fra. Men fremdeles er det ingen innrømmelse av svik.

For hva er svik? Det er å handle mot sin overbevisning, mot det man *vet* er sannhet og rett. Det store flertall av dem som sluttet seg til NS, mente å tjene sitt land og sitt folk, følte det som sin plikt å berge folket mest mulig uskadd gjennom krigens Ragnarok. Slike folk har selvfølgelig ikke sveket noe som helst - ganske tvert imot.

Men svikerstemplet ble satt på oss i 1945, og alt er gjort for å opprettholde det, ja endog forsterke det siden. Det har vært seierherrenes store feilgrep, det er årsaken til en splittelse i folket som ikke vil leges på tiår ennå. Og under vurderer ikke splittelsen. Med familie og gode venner utgjør NS-folk fremdeles et meget betydelig antall.

Bebred ikke NS-folk for splittelsen og heller ikke for at de er «uforbederlige». Det er så aldeles ikke deres ansvar, og det er heller ikke de som har muligheten for å rette på det hele.

(Dette ble skrevet av en tidligere topp-leder i Nasjonal Samling Ungdomsfylking, Einar J., året var 1970.

Nu - år 2000 - 30 år senere innrømmes fortsatt ikke svik, og vi er like uforbederlige.

Noe annet ville ha vært utenkelig).

Gårdbruker og legionær Per Meidell TIL MINNE

Enda en storgran er borte i skogen vår. Per Meidell har forlatt oss. Den gode kamerat og uredde kriger måtte gi tapt for sykdom 83 år gammel. Bare sykdom kunne knekke ham. Russerne klarte ikke engang på kloss hold å få livet av ham med kuler og krutt. Kula gikk «bare» gjennom begge underkjevne uten å skade ham dødelig.

Det var den 10. februar, 1943 ved Krasny Bor, et par mil syd for Leningrad, under et storangrep. Vi var opptatt av det som skjedde foran oss, og Per sto oppe på dekningsen og støtte ut tomhylsene med pussestokken etter hvert skudd fordi utdragsmekanismen ikke fungerte. Da ble vi avbrutt av en gjeng hvitkamufferte bak oss som vi trodde

var forsterkninger. Vi løp oppover en jernslak skråning - Per som vanlig først. Jeg tror ikke jeg var klar over hva som skjedde før det smalt ved siden av meg - jeg tror fra Olas gevær. Da sto Per med hendene i været midt i flokken, som viste seg å være russere. Per kastet seg brennfort over ende og fikk på en mirakuløs måte fatt i pistolen han hadde kastet fra seg. Jeg husker ennå idag at jeg hadde en vanvittig assosiasjon: Snøballkrig! Avstanden var noenlunde den samme, og jeg tror ikke engang jeg rakk å komme meg ned.

Etter bataljen ble Per forbundet og fortsatte udekket å støte ut tomhylsene, men blodtapet var så stort at han til slutt gikk med på å ta seg tilbake til en mulig «Verbandsplats». Han fortalte senere at han hadde fått henge på en slede med døde og sårede et stykke bakover og hadde kommet under god behandling.

Per Meidell ble dekorert med Jernkorset av 2. og 1. klasse for sin innsats i Den norske Legion hvor han tjenestegjorde som sjersant (U.scha.). Han var bondesønn fra Hedmark og drev som gårdbruker det meste av sitt liv. En tid drev han Quislings gård i Fyresdal. Også i sitt «sivile» arbeid satte han sor etter seg. Men det var som kanonsjef på Leningradfronten jeg lærte ham å kjenne.

Med Per som kanonkommandør og sjef var det nesten ingen ting ved frontlivet som syntes farlig, vanskelig eller tungt. Jeg tror han var den vesentligste årsaken til at jeg aldri var redd. Naiviteten gjorde nok sitt, men han gjorde det meste. Uansett hva vi gjorde, hvilke oppdrag vi hadde - i alle situasjoner - Per gikk i bresjen. Hvis det finnes en plass for sånne som satser livet sitt for andre, så kommer Per dit.

Erik

Blaker og Sørums ... Forts. fra side 4

på permisjon, møtte opp hos Gestapokontorrottene eller andre autoriteter med våre jernkors og øvrige utmerkelser og forlangte den eller den frigitt. Disse rottene var jo selv livende redde for å bli sendt til østfronten, som ble ansett som det verste av alt.

Her kan jeg fortelle en ganske karakteristisk historie. På en av mine to permisjoner, i Oslo, fikk jeg løslatt en kjenning og beskyttet en annen familie. Under retts-saken mot meg ble dette nevnt av min forsvarer, som kunne legge frem dokumentene. Til dette sa den arrogante aktor til meg; «Jamen, det var jo Deres simple plikt». Jeg gad ikke svare ham. Jeg kunne jo sagt ham at denne *muligheten* til å hjelpe kostet meg over to år under en uke. General i østfrontens helvete. En lignende overlegen behandling var det mange som fikk av de juridiske eksperter.

Løslatelsen av min venn skjedde kort etter at jeg var vendt tilbake fra permisjon og stod i stilling ved Dnepr vestre bredd.

Postombærinen i forreste linje skjedde helst om natten. Jeg husker ennå som i går den glede jeg følte da jeg stod i mitt skytterhull i det kraftige måneskinnet og leste brevet fra Oslo. Det lød i korthet slik: «Teile Ihnen mit, dass Herr K.E. am 13. September aus der Haft entlassen worden ist». («Jeg meddeler Dem at herr K.E. den 13. september er blitt løslatt fra fengselet».) Så var altså min innsats ikke helt forgjeves.

Hva var så divisjon Wiking? Ikke den forbryterorganisasjon som noen fremdeles forsøker å innbilde folk. Trakasseringen og løgnspredningen har nå pågått i over 50 år. Divisjonen var en fullmotorisert enhet, med regimentene «Germania», «Westland» og «Nordland». Mannskapene bestod av såkalte «germanske frivillige». De var unge, toptrente menn, hollendere, belgiere (valloner og

flamlendere), nordmenn, dansker, finner, baltere og tyskere, samt noen svensker og sveitsere. Det kan nevnes at «Frikorps Danmark», som var en selvstendig enhet, mistet halvparten av sine menn i harde kamper. Finnene hadde også en egen enhet, «Finnebataljonen», som kjempet særlig tappert, blant annet ved Malgobek i Kaukasus. De hadde noe å hevne. Og i kampene nær Stalingrad deltok en hel fransk divisjon. «Charlemagne».

At russerne led av en nesten overdreven frykt for Wiking, fremgår av en detalj da vi i mars 1943 stormet Krasnoarmeiskoje og drev de russiske linjer 100 kilometer tilbake helt til sørvestbredden av elven Donez på under en uke. General Popov, som hadde ledet de russiske styrker vestover helt til Sinelnikovo, sendte nå ut en nødmelding: «Jeg ber om øyeblikkelig hjelp». Jeg angripes av fire divisjoner». I virkeligheten var det bare regiment «Germania» han stod overfor. Men vi ble liggende ved bredden av Donez en måneds tid i «hvilestilling», hvor kamphandlingene innskrenket seg til spredte artilleridueller over elven.

Jeg kunne skrive en hel bok om disse opplevelsene. Men her kan jeg gi bare noen korte glimt. Det ville ikke ha noen hensikt å beskrive detaljert min «reiserute» gjennom disse sørlige områdene av fronten, fra Kaukasus gjennom Ukraina, Polen til Ungarn. Lokalitetene og stedsnavnene vil være ukjente for de fleste. Under de første dager av det kolossale panserslag ved Kursk, hvor 5 millioner mann stod mot hverandre, var jeg så heldig å få permisjon, uten å ha bedt om det. Så jeg fikk ikke oppleve nettopp den katastrofen. Fronten var igjen blitt stabilisert øst for Dnepr da jeg kom tilbake.

Men så begynte den virkelige krigen! Russerne hadde

nå etterhvert bygd opp et overveldende artilleri og enorme panserstyrker. Jeg har nevnt begrepet «trommeild». Det er umulig å forstå for den som ikke selv har opplevd det. Opptil 10 000 kanoner, rakettskyts, panserkanoner og bombekastere - samt fly - hamret løs på et smalt område av fronten for å forberede gjennombrudd. Det varte uavbrutt i timer og dager. Granatene falt så tett, kanskje tusen i sekundet, at lyden kunne sammenlignes med frekvensen hos en skarptromme. Derav navnet «trommeild». Tusener ble drept. Men de ble mast i stykker, ikke bare én gang, men ble slynget til værs gang på gang i en virvelstorm av jord og blod. «Falt på østfronten», stod det i tyske avisannonser. De pårørende skulle bare ha visst hvordan.

Noe av det verste jeg opplevde, var det veldige innringingsslag ved Tsjerkassy vest for Dnepr. Ti divisjoner, deriblant Wiking, ble omringet på et område som først var stort som hele Belgia, men som i løpet av ukene januar-februar 1944 ble innsnevret til noen få kvadratkilometer. 55.000 mann falt eller ble tatt til fange. Divisjon Wiking og Stormbrigade «Wallonien» bar hovedtryngden i det endelige utbruddet mot sørvest natten mellom 17. og 18. februar. Selv om vi var helt utmattet etter å ha gått nesten tre uker uten mat og søvn, ble det vår oppgave å bryte igjennom ringen, som var 30 kilometer tykk og spekket med russiske panservogner, artilleri og infanteri. Jeg hadde liten tro på at det ville lykkes. Men vi kom mirakuløst nok igjennom, i fryktelige, nattlige angrep. Selv de russiske generaler ble tydeligvis overrasket, og rasende. Våre radiofolk, som naturligvis var eksperter også i russisk, oppfanget en ukodet radiomelding, hvor en av de ansvarlige russiske generaler fikk ordre om å la seg binde foran en kanonmunning og la seg «skyte over til fienden. Gjenta ordren!» Om det virkelige skjedde, vet jeg ikke.

Divisjon Wiking kom ut av innringingen med en liten kjerne av sine tropper, men ble raskt gjenoppbygd og ble igjen satt inn i nye kamper vestover, våren og sommeren og høsten 1944. Nyttårsaften 1944-45 ble vi sendt ilsomt per tog ned til Østerrike og Ungarn. Russerne stod allerede ved Wiener Neustadt sør for Wien. Da vårt troppetog, med åpne lastevogner, stod en stund midt i Wien, ble vi mottatt på begge sider av mengder av wienere som jublende og gråtende kastet blomster, vinflasker og kaker opp til oss.

Nå grep Wiking inn og kastet russerne tilbake til traktene ved Esztergom og Balatonsjøen. Den ungarske sivilbefolkningen kunne fortelle om grusomme overgrep fra de russiske tropper, som her for en stor del bestod av folk fra Sentral-Asia. Den ungarske grevinne Stella Kuylenstärna Andrassy, som var svenskfødt, har i sin bok «Pusztæn brenner» skildret grusomhetene. Vi så det selv. Unge piker fortalte oss at de hadde kledd seg ut som gamle kvinner, eller de hadde ligget gjemt i de store høystakkene i ukevis.

Men foretok Wiking lignende avskyeligheter? Det er åpenbart noen som innbiller seg det. Hertil er å si at treningen og disiplinen var den hardeste i noen armé. For eksempel var voldtækt strengt forbudt. Den fraternisering som kunne forekomme, hadde ingenting med voldtækt å gjøre. De russiske, ukrainske og kaukasiske kvinner var dessuten utrolig fattige, fillete og skitne. Og deres elendige leirhytter lå skremmende langt under vesteuropeisk standard.

Vårt skyttergravsliv og den plagsomme mangel på vanlig hygiene inspirerte ikke nettopp til erotikk. Vi var alle fulle av lus, både sivilbefolkningen og vi. Var det kanskje vi som brakte med oss utøyet vestfra? Mon det!.

Etter alle store kriger skjer det merkelige at tidligere «fiender» ønsker å møtes -

som venner. Jeg har opplevd det selv. Og følelsene har vært sterke. Jeg har også en gang ved et Wiking-treff i Bayern møtt en hel delegasjon av amerikanske veteraner, som Wiking riktignok aldri var i kamp med. Det var flotte folk, både offiserer og menige. Vi hadde faktisk meget til felles. Det er et faktum at veteraner fra store kriger er de mest ekte pasifister. Fordi de *vet*.

Det er tydelig at det ergrer våre hjemlige motstandere at våre veteraner, som Wikings, hittil har foretatt over 30 reiser til krigsskueplassene og landsbyene, både i nord og sør, i det tidligere Sovjetunionen. Og vi er overalt blitt mottatt som venner av lokalbefolkningen og russiske veteraner. Det skåles i vodka og ropes «drusjba» (vennskap). Kan noen her hjemme virkelig tro at vi hadde fått en så god mottagelse hvis vi den gang hadde oppført oss som bødler og forbrytere?

Minnesmerker over våre falne er reist mange steder i øst, i Russland, Ukraina, Ungarn, Østerrike, Finland og i Tyskland. I Uspenskaja i Ukraina stor det store minnesmerke over divisjon Wikings falne. Det svære korset står der som en manende påminnelse; *Hold fred!*

Hva er så ellers hendt med oss etter freden og «soningen»? Mange av kameratene har, tross alle vanskeligheter, nådd høye posisjoner i vårt samfunn eller utenlands; professorer (med utenlandske ærespriser), leger med verdensry, forskere, tannleger, ingeniører, selvstendig næringsdrivende, hvorav noen har bygd opp de største bedrifter i sitt slag i Norge. Var disse karene en berme? Var de pøbler, undermålere, forbrytere? Det skal bli vanskelig å finne frontkjempere blant dagens kriminelle!

En yngre norsk professor i historie, som slett ikke har noen forbindelse eller noe slektskap med oss, uttalte i Verdens Gang 9.7.1993: «Frontkjemperne kommer til å bli hedret. Historien Forts. side 7 ➡»

Blaker og Sørnum ...

Forts. fra side 6

snur. - Kanskje sloss ikke frontkjemperne på så gal side likevel?»

Jeg vil ikke bringe personlige politiske betraktninger inn i denne beretningen. Jeg vil ikke støte noen. Men jeg vil gjerne fortelle kort om en opplevelse jeg hadde i Paris våren 1953, på en gjennomreise fra Sør-Frankrike. På en fortauskafé i Rue de la Paix («Fredens gate») kom jeg i samtale med en amerikansk offiser, som var på permisjon fra Wiesbaden i Vest-Tyskland. Etterpå gikk jeg hjem til hotellet og skrev ned det meste av samtalen:

Jeg spurte ham hvorfor USA fremdeles, åtte år etter freden, hadde tropper stående i Tyskland. Ville det ikke være billigere å sende dem hjem? Og det burde vel ikke lenger være noen oppgave for USA å holde styr på tyskerne, som hadde mer enn nok med å bygge opp igjen sitt eget ruinerte land? Han svarte: «Dere nordmenn er naive. Vi står i Vest-Europa av helt andre grunner, nemlig som beskyttelse mot faren fra øst. Forresten, hvor hadde dere vært hvis ikke USA hadde grepet inn i krigen i Europa og ofret titusener av sine menn? Hele Vest-Europa hadde da hatt bare to alternativer - et tysk eller et sovjetisk herrevelde, sannsynligvis det siste. *Den kalde krigen begynte allerede ved Elben i mai 1945*». (Sitat slutt).

Disse ordene tenker jeg på når jeg hører om enkelte yngre, historieløse brusholders blinde hat mot USA. Det er tre grupper jeg forakter; nynazistene, gammelkommunistene og USA-haterne, som intet har lært!

Ved Bingsfoss ble det 1997 funnet en flere tusen år gammel stokkebåt. Den er blitt rodd eller padlet på Glomma av våre fjerne forfedre. Men hva vet vi ellers om deres hverdag, deres historie? Ingenting, bortsett fra

Falstad ikke verst

fra «Adressa» av Jon Reitan

Falstad konsentrasjonsleir har vært betraktet som en av de verste leirer tyskerne hadde i Norge.

Gjennom all omtale av straffeleiren er det fortalt om daglig mishandling av fangene og at leirsjef og vakter var som ville dyr. En hovedoppgave skrevet av historikeren Jon Reitan fra Verran i Nord-Trøndelag forteller noe annet.

«Faktisk var det til tider en ganske kameratslig tilværelse mellom fiendene», skriver han. «Fanger som jeg har intervjuet maner selv til moderasjon. De mener faktisk at de tyske fangevoktere er blitt feilaktig fremstilt som torturister fra begynnelsen til slutt. Men bildet er mer nyansert. Nazister og fanger kunne gå ut og bade i lag, de diskuterte politikk og etablerte sitt eget husorkester i leiren. Dette har hittil vært ukjent for de fleste,» mener Reitan.

«Krigshistorien preges av at den helt siden 1945 er blitt skrevet av seierherrene og at det hele tiden har handlet om jøssinger mot nazister, helter mot skurker. Dermed har det blitt vanskelig å omtale tyskere som tidvis korrekte og menneskelige vesener.

Det er alltid lett å påstå noe så lenge man ikke behøver å støtte seg til kildematerialet», understreker han i et intervju med «Adresseavisen»s Levin Nestvold. ●

noen arkeologiske funn og en mengde helleristninger i de nordiske land. Men i mellomtiden, i årtusenenes løp har vi utviklet skriften, boktrykkerkunsten, film og televisjon. Vi har fått en skreven historie, som kan være mer eller mindre pålitelig og således stadig være gjenstand for revisjon. Om 2000 år eller mer, hvis det da fremdeles finnes nordmenn, vil også vårt eget gruffulle århundre og vår egen norske historie komme i et noe annet lys, et annet perspektiv, for våre eventuelle etterkommere.» ●

2. VERDENSKRIG OG FRONTKJEMPERNE

Det er blitt rabalder omkring regissøren Ruben Slettens dokumentarfilm om frontkjemperen Jørgen Høve.

I «Harstad Tidende» har det i siste uker vrimlet med leserinnlegg, hvor det protesteres iherdig mot filmen.

Det skyldes utelukkende svartmalingen av frontkjemperne i 1945, da de ble uthengt som avskyelige forbrytere. En karakteristikk som senere er gjentatt i norsk presse, senest i «Rakkestad Avis», medlemsbladet til Humanetisk Forbund og i «Harstad Tidende». Sistnevnte blad har likevel vært anstendig nok til å gi plass for andres ytringer og berichtigelser.

Det er fra dette blad vi har «klippet» nedenstående innlegg av førstelektor ved høgskolen i Harstad, Baard Herman Borge.

Av Baard Hermann Borge, Førstelektor, Høgskolen i Harstad

Krigsårenes historie kan kollektivt.

fremdeles vekke sterke følelser, særlig blant eldre mennesker. Enkelte som selv opplevde okkupasjonstiden 1940-1945 opplever det som en provokasjon at den unge regissøren Ruben Sletten nå skal lage dokumentarfilm om historien til en lokal frontkjemper - under tittelen «Alt for Norge».

Selv har jeg de siste 12 årene drevet forskning på Nasjonal Samlings (NS) historie, og publisert en rekke artikler og bokkapitler om emnet. Personlig ser jeg frem til Slettens film, fordi de 5.000 norske frontkjemperne er en viktig, men hittil underbelyst, del av vår okkupasjonshistorie. Jeg mener dessuten at vi i dag, 55 år etter krigen, bør behandle temaet på en annen måte enn hva som har vært vanlig tidligere. De tradisjonelt ensidig fordømmende fremstillingene må vike plass for en mer nyansert - og sannere - forståelse av den enkelte frontkjemperes motiver og handlinger. Går en inn i et antall enkeltskjebner, er det min erfaring at verken frontkjemperne, eller for den saks skyld andre mennesker som havnet på «feil side» i krigsårene, så lett lar seg skjære over én kam. Her som ellers gjelder regelen om at jo mindre en vet om en gruppe mennesker, desto lettere er det å generalisere ved å for-

dømme dem kategorisk og

Personer som tilhører krigsgenerasjonen av «gode nordmenn» har gått offentlig ut med skarp kritikk både mot Slettens filmplaner, og mot noen av mine synspunkter på hans film, slik de kom til uttrykk i HTs intervju med meg den 19.3. I «Byrunden» sier en innringer som kaller seg krigsveteran at noen bør kaste en gassgranat inn i kinolokalet dersom en slik film blir vist. Og Thor Thorsen gir i et leserinnlegg 3.4. uttrykk for de samme holdningene. Filmen er en hån mot kongehuset og mot dem som falt i kampen mot nazismen, skriver han. Han kritiserer samtidig meg for å ha en «lett-sindig» holdning til frontkjemperne.

La meg presisere at jeg godt kan forstå denne typen følelsesladde reaksjoner fra mennesker som bygger på personlige krigserfaringer. En del av frontkjemperne ble ansvarlig for grove voldshandlinger mot norske motstandsfolk. Og fremfor alt de frontkjemperne som etter hjemsending fra Østfronten lot seg rekruttere til det NS-kontrollerte «Statspolitiet», eller til tysk «Ges-tapo». En rekke av dem som fikk dødsdom under Lands-svikoppgjøret tilhørte da også den overfor nevnte kategorien frontkjemperne.

Men det at hjemvendte frontkjemperne tok del i tortur og endog henrettelser

betyr ikke at flertallet av dem ble involvert i slike forbrytelser. Frontinnsatsen deres, som frivillige Waffen SS-soldater på Østfronten, innebar ikke i seg selv at de medvirket til krigsforbrytelser. Frontkjemperne deltok i regulære, militære kamphandlinger. Waffen SS var først og fremst en militær organisasjon - på linje med Wehrmacht - og må ikke forveksles med de øvrige SS. Frontkjemperne tjenestegjorde altså ikke i tyske konsentrasjonsleire, og heller ikke i de spesielle SS-avdelingene som gjennomførte massedrap på sivile og krigsfanger.

Thor Thorsen sier norske Waffen SS-ungdommer medvirket til tortur og drap på serbere i de nordnorske fangeleirene. Han har rett at en rekke av de norske vaktene gjorde seg skyldig i alvorlige overgrep. Flere av dem ble idømt dødstraff etter krigen. Men serbervaktene var ikke frontkjemperne. De tilhørte ikke Waffen SS, men en egen tysk kontrollert styrke kalt Vaktbataljonen. Mannskapene var vervet gjennom egne avisannonser. Enheten hadde ingen forbindelse til frontkjemperbevegelsen.

Thor Thorsen hevder også at tyngden av frontkjemperne ikke var mors beste barn, og bygger formodentlig på egen inntrykk fra krigsårene. Men fullt så enkelt er det ikke å forklare front-

Forts. side 8 ➡

Ordet forsoning er vel og bra

Men i våre ører klinger det noe «vammelt»

Karen-Anne Elieson Exelsen i Kristiansand, en av tidligere tiders best kjente medau-instruktører, fikk anerkjennelse og mange lovord fra leserne, da hun undertegnet et kraftfullt innlegg i «Fædrelandsvennen (Sørlandets største dagsavis) med fullt navn.

Det gjorde inntrykk, ga henne ytterligere respekt blant folk flest, samtidig som det ga innleggets innhold større tyngde.

Her kommer det:

Fædrelandsvennens kronikk 19.februar skriver Aasulv Lande om Sør-Afrika og den nasjonale forsoning som fant sted der etter apartheidsystemets fall. Han trekker sammenligninger med Norge 1945 og hva som skjedde i vårt land. Vårt landssvikoppgjør var basert på militær seier. På den ene side de seirende demokrater på den annen side de tapende quislinger.

Det var formelig som jeg «hoppet i stolen» da han stilte spørsmålet 50 år etter om man kunne ha gjort urett mot landssvikene og deres sosiale miljø. Jeg tror det er

første gang jeg har sett ført i pennen denne spesielle vinklingen på problemet. Men her vil jeg gå noe lenger enn Aasulv Lande - om nasjonal forsoning har det vært snakket ofte og lenge, problemet er om man våger å si høyt at den overveiende del av de 45 000 norske dømte ikke var landssvikere. Ordet forsoning er vel og bra, men i våre ører klinger det noe «vammelt».

Jeg måtte som passivt NS-medlem (foruten boten på 500 kroner) gå en slags spissrotgang over Torvet i Kristiansand og en gang i uken melde meg på politistasjonen som en annen forbryter i over ett år. Vi passive hadde alle såkalt «meldeplikt», kunne ikke reise noe sted, var under kontinuerlig oppsikt.

Nei, her må det sies høyt og klart. De var ikke landssvikere. Og det må komme fra kompetent og ansvarlig hold. Tør man det? Er man redd for konsekvensene? Jeg vil nødig trekke inn mulige økonomiske konsekvenser. Det er ikke her problemet ligger. Men en grunn må den ha denne øredøvende 50-årige taushet. ●

Dødsstraffen i USA ... Forts. fra side 1

fatning innen en del av vårt folk. Eventuelle benådninger må utelukkende baseres på rent spesielle forhold, ikke på generelle betraktninger med konsekvenser for hele vårt rettsoppgjør.

Vi finner forholdet så meget mer betenkelig, som henvisningen til en endret oppfatning ikke støtter seg til noen grundig og pålitelig opinionsundersøkelse.

Reidar Aulie, Chr. A. R. Christensen. Eivind S. Engelstad.

Fredrik Gjerdrum, Kristen Grepstad. Knut Greve. Henrik Groth. Hartvig Halvorsen. Alf Harbitz.

Johannes Helmbeck. Claus Helberg. Ivar Hanstensen Knudsen.

Per Moe. Marjorie Munthe-Kaas. Else Poulsson. Arne Remlov.

Robert Riefling. Henry Røsoch.

Aage Skchou jr. Johan Schreiner. Einar Skavlan. Sigrud Undset. Arnulf Øverland. ●

Ingen privatsak å drepe ... Forts. fra side 1

Egil Ulateig løser ikke gåten rundt likvidasjonen av Fiane. Det gjør heller ikke Eystein Eggen i «Gutten fra Gimle». Professor Olaf Broch, som overvar mordet på Fiane, uttaler at «det var et celebret mord jeg så ... en politisk likvidasjon av en vis rang». Professor Bergsgård skriver en gang blant annet, at «drapet på Fiane gjorde eit sterkt inntrykk på meg. Da det var ein av dei ting som gjorde det sterkaste inntrykket å meg under okkupasjonen. Eg hadde eit godt inntrykk av ham. Eg heldt han for å vera ein rakyrgga og heilstøpt idealist».

Det er to forskjellige kriger vi leser om hos Egil Ulateig sammenliknet med en annen bok som omtaler drapet på Fiane.

Malcom Munthe var ikke norsk, slik Egil Ulateig skriver, men svensk-britisk, oppvokst i Storbritannia. Hans formelle kvalifikasjon var hans gebrokne svensk. Det var grunnen til at han før 9. april opererte i Norge, over Sverige. 9. april lå han i Stavanger, sammen med en «tropp» briter fra både hær, marine og flyvåpen som skulle ta imot britiske tropper (The Sherwood Forester bataljon o.m.) og som hadde radioforbindelse med hjemlandet, sendte i kode og opererte temmelig fritt; som britiske agenter ellers gjorde i hver eneste kystby fra Oslo til Kirkenes.

Det går ikke an å skrive historie om Norges krig uten å komme inn på slikt. Likevel finner du ikke et eneste ord om dette fra våre utmerkede statshistorikere, mens altså vår utskjelte Egil Ula-

teig så vidt berører det. Jeg avslutter med å anbefale dr.philos. Anne Eriksens bøker «Det var noe annet under krigen» og «Historie, minne og myte». Ingen har mer presist beskrevet kollektivtradisjonen som dikterer historiskrivningen om krigen, som i høyeste grad også gjelder det tema Egil Ulateig tar opp. «Som historisk tematisering av det spesifikt norske har 2. verdenskrig, eller den tyske okkupasjon, en helt spesiell og nærmest mytisk posisjon i norsk kultur», skriver Eriksen. «Her får den kollektive erindringen ikke bare næring fra utallige historiebøker, de individuelle minnene er også en viktig del av jordsmonnet. Vi bestod «hverdagsprøven», der vi omfatter alle, bortsett fra dem som var NS, som vi så som «dem på den andre siden», de som sviktet. Polariseringen mellom oss og dem, mellom jøssinger og quislinger, helter og skurker, er en uunnværlig del av denne erindringens grunnstruktur».

De mer og mindre offisielle fremstillingene om blant annet krigen synes meg i utpreget grad utformet etter denne lesten. I ekstratillfelle, som for eksempel Gulosten, blir han automatisk en av oss, en av oss gode. Jøssing og helt. Først måtte han gjenvinne retten til å tjenestegjøre i rikets krigsmakt. Det ordnet eksilregjeringen etter anbefalinger fra blant andre general Hansteen, Leif Tronstad og Annæus Schjødt.

Jeg kunne alltid påpeke små faktiske feil hos Ula-

teig, som at Hansteen ikke var oberst da han ble forsvars sjef etter regjeringens nedrige behandling av general Fleischer. Han hadde ikke deltatt i 1940, selvsagt heller ikke avgitt noe æresord til tyskerne etter kapitulasjonen, i likhet med de øvrige offiserer av Hansteens krigsskoleutdannede kategori. Det ble for så vidt major Hansteens beste kvalifikasjon under omstendighetene.

Men slik mindre formelle feil endrer ikke synet på boken som verdifull, slik han setter hendingene i Norge inn i en større sammenheng, mens andre bøker omkring emnet ligger innenfor. Anne Eriksen beskrivelse av oss - dem, jøssinger - Quislinger, helter - skurker.

Krigen om historien fortsetter for fullt, selv om skytekrigen sluttet i 1945. Seierherrene satte sitt unge stempel på «landssvikoppgjøret». Det var seierherreversjonene som kom i lærebøkene.

Egil Ulateig godtar ikke seierherreversjonen hva angår likvidasjonene under krigen. Spørsmålet er om det ikke skjedde likvideinger også etter 8.mai 1945. Blant veteranene svømmer denne anmelderen også fortsatt mot strømmen, og vil fortsette med det så lange vi lever med alt for mange hvite flekker.

De gode mot de onde
Egil Ulateig
Forlaget Reportasje
403 sider

Anmeldt av Svein Blindheim

2. verdenskrig ...

Forts. fra side 7

kjempenes skjebnesvangre handlingsvalg. Det var under og like etter krigen en utbredt oppfatning at både frontkjempere og andre

nordmenn som sto på «feil side» i stor grad var evneveike personer med betydelige personlighetsavvik. Flere undersøkelser viste imidlertid at så ikke var tilfelle. En studie av frontkjempers intelligens foretatt i 1945 konkluderte fak-

tisk med at de undersøkte i regelen plasserte seg over gjennomsnittet i befolkningen.

Det er heller ikke tilfelle at frontkjempere som gruppe var kriminelt belastet fra før krigen, eller at de

Forts. side 9 ➡

SKAM

Vi har mottatt nedenstående innlegg av advokat Bjørn Skundberg fra vår venn Egil med hans egne kommentarer. Et trist minne om norsk justis anno 1945.

I «Lov og Rett» nr.3 for 1981 har høyesterettsdommer Trygve Leivestad en omtale av Johs.Andenæs bok «Det vanskelige oppgjøret».

Høyesterettsdommer Leivestad skriver også om behandlingen av de kvinner som under krigen hadde «omgang med tyskere». Professor Andenæs blir gjengitt dithen at han mener behandlingen av disse kvinner er en flekk på oppgjøret. De fikk pryl, håret ble klippet av mange, og det var på tale å ta barna fra dem.

Tyskerjentene hadde ikke gjort noe straffbart, og myndighetene hadde ikke noe usnakket med dem, - slik blir Andenæs sitert.

Høyesterettsdommer Leivestad redegjør deretter for den «utbredte oppfatning» ute i folket i 1945. Pikene hadde sviktet den nasjonale front og innlatt seg med fienden på en skamløs måte. Internerte norske prester diskuterte saken og fant at barna måtte bort, i Norge ville de ikke ha noen fremtid. Pikene var til forargelse. De fortjente et oppgjør.

Denne innstillingen synes jeg er meget naturlig, skriver høyesterettsdommer Trygve Leivestad.

Man blir forbauset og forferdet over å lese dette.

Tankene går tilbake. Et minne om skam har brent seg fast.

I 1945 var man så gammel at man kunne være ute litt om kveldene uten å få skjenn. Ja, man var kommet såpass til skjels år og alder at man kunne henge med ved rekkverket på danseplattingen lørdagskvelder.

Det var dans på idrettsplassen.

Midt under en tango blir trekkspilleren avbrutt. En hjemmefrontkar trer frem.

Iført alpelue med blankt merke, vindjakke med armbind og eplenikker. Skytesaken er glemt hjemme, men bajonetten, den henger i beltet.

Stemmen snøvler etter dårlig brennevin. Men han greier å stå på bena. Han vet hva han gjør.

En tyskertøs er på dansegulvet. Herausss!

Trekkspillet fortsetter. Og enda en vals er i gang.

På ny viser hjemmefrontmannen seg, og denne gang med bajonetten i hånden. Den bryske beskjed blir gjentatt. Og nå blir den oppfattet.

En ung kvinne løper, hulkende og med lave skuldre. Utstøtt og ensom. Krenket for livet til det innerste i sjelen.

Den kjekke og populære hjemmefrontkar kan igjen stikke bajonetten i beltet. Han kaster seg igjen inn i dansen.

Hvor finnes den unge kvinnelige jurist som tør se nærmere på den uhøviske behandling kvinner kunne få i Norge etter krigen, på den lynsjustis som foregikk mot disse? Av og til er det jo noen som snakker om kvinneforakt her til lands.

(«Lov og Rett»)

Forleden dag besøkte jeg Hærmuseet på Akershus Festning i Oslo. I den forbindelse la jeg spesielt merke til en utstillingsmonter med bilde av en norsk soldat sammen med en tysk kvinne. Paret ble iaktatt av en ung tysk krigsinvalid. Teksten ved siden av denne illustrasjon var som følger:

«I 1950 kunne avisene meddele at 42% av siste brigade hadde hatt samleie i Tyskland. Denne spesielle formen for fraternisering fikk følger.

Forekomsten av syfilis var

syv ganger hyppigere i Tysklandsbrigaden enn blant jevnaldrende hjemme. Sersjantene var den mest utsatte gruppen.

Noen av soldatene fikk barn med tyske kvinner.

Det tok lang tid før disse kvinner fikk adgang til å søke om bidrag fra Norge.»

Refleksjonene gjør seg selv.

Egil

Krigsbarn

Hvem er disse krigsbarna som krever erstatning av staten? Jo, de var barn hvis mødre fraterniserte med fienden, den tyske okkupasjonsmakt. Disse barna var et resultat av samarbeid med tyskerne.

Hvis det var noen som trengte erstatning, var det barna som startet på skolen i august 1940. Tyskerne hadde okkupert vår skole til militærforlegning. Vi krigsbarna ble henvist til omgangsskole i hjemmene. Vi fikk en grunnleggende mangelfull skolegang fra 1.-5. klasse. Vi hadde også nazilærere.

Tyskertøsene ble i -45 snauklippet av hjemmestyrkene. Vi krigsbarna krever erstatning for fem års mangelfull skolegang.

Hans Rønning

Herr redaktør.

I «Dagsavisen» fant jeg overstående innlegg.

Det viser at enkelte mennesker ikke forstår noe som helst. Selv opplevet jeg nøyaktig samme skolegang som Hans Rønning, men i tillegg ble jeg i friminuttene mobbet av medelever fordi mine foreldre var medlemmer av Nasjonal Samling.

På skolen fikk de andre elevene «svenskesuppe». Det fikk ikke jeg, til tross for at vi hjemme fikk mindre og dårligere mat enn andre. Far

Tallene foreligger

Av Ivar Krogstad

I John Sands artikkel i nr.1.-2000 av «Folk og Land» viser han hvordan seierherrene forsøker å forminske skadeomfanget av egne gjerninger.

Jeg skal her vise hvordan de forstørret tyskernes gjerninger. Dette er bare ett eksempel:

Den 14.mai 1940 begynte tyskerne å bombe Rotterdam fordi bykommandanten på tross av gjentagne tilbud om overgivelse ikke ga etter før de første bombefly hadde sluppet sin last. Tyskerne klarte omsider å stoppe angrepet, men 54 bombefly av 100 hadde allerede kvittet seg med sine bomber. Så vidt jeg kan erindre ble det den gang fra tyskerne oppgitt at 814 var omkommet under bombingene. I norske leksikon er oppgitt at mellom 20000 og 30000 omkom.

For en del år siden traff jeg på en av mine mange reiser en mann fra Rotterdam. I løpet av vår samtale nevnte jeg bombingene av Rotterdam og det antall døde på 814 som jeg mente å huske fra den gang. Han svarte ganske kort: «Det var ikke engang 100 døde».

I Volksleksikon Drittes Reich 1994 er tallet på omkomne oppgitt til 900.

Ellers har jeg i mine leksika forgjeves lett etter hurtigrutene som ble senket under krigen av nordmenn og de allierte, her forties sannheten.

Slik kan vi nok regne opp tilfelle etter tilfelle i hopenall.

ville ikke kjøpe på svartebørs, og i butikkene ble mor sabotert på grunn av sitt medlemskap.

Jeg hadde ikke noen «nazilærere», men tvert om en motstandsmann som fikk helteglorien ved å overse mobbingen av meg og selv

2. verdenskrig ...

Forts. fra side 8

hadde vokst opp i trange kår. Tvert imot; de frivillige måtte ha plettfritt rulleblad for å bli innrullert, og studerer en deres sosiale bakgrunn er det - interessant nok - en klar overrepresentasjon av velutdannet middelklasseungdom, fra Oslo «beste vestkant» og av bondesønner fra østnorske og trønderske storgårder.

Thorsen spør hva jeg legger til grunn når jeg sier at mange frontkjempere hadde idealistiske motiver. Selv beskriver han dem som kyniske og skruppelløse angivere. Idealisme er selvsagt et begrep som kan defineres på forskjellige måter. Når jeg brukte en slik betegnelse i intervjuet, siktet jeg til at frontkjemperne var villige til å sette livet inn for sin politiske overbevisning. Tapsprosenten blant de norske Waffen SS-soldatene var høy, noe som var kjent for de fleste som meldte seg til «korstoget» mot kommunismen. En kan med andre ord vanskelig hevde at de handlet for egen vinnings skyld.

La meg for øvrig sitere hva jussprofessor Johs. Andenæs, som selv var sentral på anklagersiden under Landssvikoppgjøret, skriver om de i hovedsak meget unge frontkjemperne: «Betegnelesn villedet idealist var ofte en dyp realitet». Slik er også mitt eget inntrykk etter å ha gjennomgått dokumentene fra flere hundre landsviksaker. Faktum er at domstolene, som like etter krigen ikke kan sies å ha inntatt en særlig velvillig holdning til frontkjemperne og NS-medlemmer i mange tilfeller karakteriserte tiltalte nettopp som «villedet idealist».

aldri hørte meg i lekser eller så over mine hjemmeoppgaver.

Hvorfor jeg ikke meldte fra hjemme eller til rektor?

Nei, da ville jeg blitt stemplet som angiver.

Bitter

HVA HISTORIEN KAN FORTELLE OSS

Det kommer alltid et punkt hvor det er aktuelt å stanse og gjøre opp status i livet, å se tilbake og vurdere alle opplevelser som har fått oss så langt, og å spørre: «Hva har vi lært, hvordan kan vi få disse opplevelsene til å hjelpe oss å fortsette? Alt vi har opplevd inkludert krenkelsene, skuffelsene og skremmende tider, har bidratt til å forme og vise oss hva vi er laget av.

Jeg har i tankene de nordmenn, som aktivt under den tyske okkupasjon av Norge arbeidet for landets frihet og selvstendighet, også med perspektiv utover det nasjonale. I stenportalen til baroniet Rosendal står hugget inn følgende: Bedre å dø i frihet enn å leve i treldom.

Ifølge Aftenposten for 15.03. 1952 holdt marskalk og president Carl Gustav Mannerheim en tale, hvor han fremkom med en appell til det finske folket:

«Det som jeg først og fremst vil prege inn i kommende slekters bevisshet er, splid innen egne rekker hugger skarperne en uvenns sverd og at indre stridigheter åpner døren for angrep utenfra. At et enig folk, selv om det er lite, kan gi bevis på en uant slagkraft og dermed slå tilbake de veldigste prøver som skjebnen har i beredskap, det har Finnlands folk selv vist i sine to siste kriger.

Ved å slutte fred i farens stund kjøpte den finske nasjon seg rett til fremdeles å leve sitt eget og selvstendige liv i de frie nasjoners krets. Det faktum at den ikke sviktet under kraftanstrengelsen viser at den er av et sunt og hardt virke. Hvis vi alle blir oss selv trofaste og i alle skjebners tilskikkelser enige og hardnakket står vakt om de verdier, som inntil denne dag har utgjort grunnlaget for

Av E.L., Oslo

Finnlands frihet - nedarvede æresbegreper, fedrelandskjerlighet, besluttsom og offerberedt forsvarsvilje - da kan det finske folk fortrøstningsfullt se fremtiden an.»

Hvilken historie har så Norge å se tilbake på, som førte frem til den tyske okkupasjon av landet vårt?

I sin tale i 1928 om *et nytt Norge* uttaler Fridtjof Nansen bl.a.:

«For en utenforstående synes det så helt ufattelig dette at det skal være så vanskelig å slutte seg sammen om det som gjelder landets fremtid og dyreste interesser. Vi vet da at så sant vi bare står sammen, da kan vi klare oppgaven. Men det sørgelige er at partipolitikere ikke vil enda. Hvorfor? Det kan da umulig være av frykt for da å bli overflødige? Vi er ikke kommet så langt enda, sier de. Vil det si at vi er ikke kommet langt nok ned i grøften? Hvor langt skal vi da? Skal vi ligge helt over ende med alle fire hjul i været før vi kan bli enige om et samlet løft for å komme opp igjen? Men da kan det bli for sent». Nansen har bl.a. Norges Forsvarsberedskap i tankene.

Følgende korte utdrag av hva kjente politikere med flere har uttalt og som direkte eller inndirekte har ført frem til 9.april 1940:

I Kulturelt Perspektiv 7/98 gjengis her følgende uttalelse av tidl. Statsminister Kåre Willoch med følgende overskrift: «Lang prosess.» «Historisk nytt, men ikke veldig nytt. Dette har ledende arbeiderpartifolk snakket om lenge. Men AP er et veldig konservativt parti og bruker forferdelig lang tid. Tradisjonen med ikke å samarbeide med andre partier har sine røtter i

partiets revolusjonære periode, da de ville gjøre Norge om til en sovjetrepublikk. Senere har ikke partiet klart å riste av seg denne fordommen. Denne prosessen har pågått i 30-40 år.»

Så går vi til 1937, hvor statsråd Fr.Monsen uttalte følgende:

«Kanonene kan vi ikke bygge på. Velger vi det grunnlag, da kan vi være sikker på at den dag vil komme, da vi ikke lenger kan regnes som en fri og uavhengig stat.» (S.T. 1332)

Formannen i Norsk Aero-klubb: «Jeg vil ha sagt tydelig fra at den ansvarlige instans som i dag vil beordre vårt flyvåpen har, han oppfordrer vår flyungdom til det rene selvmord.» (Morgenbladet, 08/03 1939)

Statsråd Fr.Monsen: «Det tales fra begge ytterfløyene her som om ... vi hvilken dag som helst kan vente å bli angrepet av en stormakt ... Men det virkelige forhold er jo, som enhver vet, at *vårt land ikke ligger i brennpunktet.*» (S.T. s.592) Våren 1939.

31/08 1939: Ordre fra regjeringen til norske krigsfartøyer om ikke å bruke makt mot overmakt i tilfelle angrep på nøytraliteten i norsk territorialfarvann utenfor norske krigshavner.

Professor Frede Castberg i boken «Folkerett» 1937: Den nøytrale stat som velger å bøye seg for overmakten må visstnok finne seg i at nøytralitetskrenkerens motpart om nødvendig tar kampen opp på den nøytrale stats territorium.»

Utenriksminister Halvdan Koht uttalte 22/12 1939 i Utenrikskommiteen følgende: «Eg trur for min part at England og Frankrike gjerne vil driva Noreg ut or nøytraliteten sin og inn i kriggen.»

08/01 1940 uttalte Halvdan Koht i Stortinget: «Eg må vedgå at eg kann ikkje fri meg for den mistanken at den britiske regjeringa beint fram har sett til fyremål å driva oss inn i kriggen.»

Jfr. Trygve Lies bok: «Leve eller dø», s.119: Nygaardsvold hadde vært svært irritert over britene de siste 48 timer. Om natten (til 9.april) hadde han flere ganger uttalt at det var Storbritannia som hadde bragt oss inn i kriggen.»

Fra motstandsmannen, overlege Johan Scharffenbergs bok «Norske aktstykker til okkupasjonens forhistorie» hitsettes følgende:

«Jeg ønsker full klarhet over okkupasjonens forhistorie. En objektiv vurdering krever svar på følgende spørsmål:

Søkte vestmaktene å trekke Norge inn i kriggen mot Tyskland? Forberedte de okkupasjon av baser på Norges kyst?

Førte Norge en strengt upartisk nøytralitetspolitikk? Vilde eller kunde Norge motsette sig vestmaktens planer?

Fant Tyskland skandinavisk nøytralitet mest fordelaktig for sine egne interesser?

Hadde Tyskland grunn til å frykte en britisk-fransk okkupasjon i Norge?

Den som svarer: *Ja* til det første spørsmål, *nei* til det annet spørsmål, *ja* til det tredje og fjerde spørsmål, blir logisk forpliktet til å erkjenne at *den tyske okkupasjon 9.april 1940 var ikke folkerettstridig.*

På grunnlag av sikre kjensgjeringer anser jeg disse svar som vitenskapelig riktige, jeg er derfor tvunget til denne smertelige konklusjon. Det har jeg også uttalt

offentlig.

Fremtidens norske politikk bør bygge på den historiske sannhet, ikke på fortellelse og løgn.

Fra 1933 angrep jeg konsekvent Hitler og nasjonal-socialismen så skarpt at det tyske utenriksministerium klaget offisielt.

Selvfølgelig ønsket jeg ikke at Norge skulle komme med på tysk side, men jeg ønsket at Norge skulle vært rustet sterkt nok til å kunne avvise nøytralitetskrenkelser fra *begge* sider.»

Så rykker vi frem til 10. juni 1940. Professor Frede Castberg fremholder i sin folkerett s.195-196: «Krig kan opphøre ved at den rent praktisk ebber ut idet fiendtlighetene innstilles. At det da ikke blir sluttet en fredstraktat ... kan ikke medføre at krigstilstanden ansees for å vedvare til tross for den faktiske situasjon.»

Jfr. Bilag 3 til UK's innst. S.114: «Det var sommeren 1940 en ikke ualminnelig mening at kriggen mellom Norge og Tyskland egentlig sluttet 9. juni 1940, og at de nordmenn som fortsatte kriggen i utlandet var å betrakte som frivillige som ikke bandt Norge.»

Norges krig med Tyskland ble avsluttet ved inngåelsen av kapitulasjonen 10. juni 1940. Dette er behørig blitt dokumentert.

Englands krig i Norge

Dette er overskriften på innledningen til et kapittel i boken «De gode mot de onde» av forfatteren Egil Ulateig:

«Historien om norsk motstandsbevegelse under okkupasjonen er umulig å forstå uten å kjenne operasjonsmønsteret til en av de underligste og mest hemme-

Forts. side 11 ➡

Hva historien kan fortelle ... Forts. fra side 10

lige organisasjoner under verdenskrigen, The Special Operations Executive, forkortet SOE. Man kan gå så langt som å si at uten SOE ville det store flertall av det vi kjenner som hjemmefrontens aksjoner aldri blitt satt ut i livet. Og mens norske hjemmefrontveteraner og historikere er fulle av takk og lovord for hjelpen fra De britiske øyer, hopper de lett over den enorme innflytelsen SOEs britiske ledere hadde over så å si all motstandsaktivitet i Norge helt fra høsten 1940 til mai 1945. Unntaket er kommunistene, som de søkte å få under sin kontroll, men bare delvis lyktes med.

Aktiv motstand i Norge under det meste av krigen kan bare forstås i lys av den hemmelige, britiske krigføring med sabotasje- og etterretningsorganisasjonen SOE som den iverksettende arm, delvis sammen med den mer ordinære etterretningsstjenesten SIS (Secret Service).

SOE spesialiserte seg på undergrunnskrig og det kommer klart frem i rapporter og memoarer til tidligere SOE-agenter at det fantes få metoder som var så risikofylte at de nølte med å ta dem i bruk.»

Mesteparten av det norske samfunn arbeidet i disse fem år også for tyske interesser. Det var i og for seg ikke i strid med folkeretten. Det gjaldt i industri, bygg og anlegg, transport, kommunikasjoner, service- og primærnæringer. I 1942 hadde «Abteilung Arbeit- und Sozialwesen» registrert at ca. 360.000 personer var berettiget til såkalt «tungarbeiderkort», som ga visse fordeler i rasjoneringssammenheng.

Av LO's medlemmer var minst 150.000 i «tyskerarbeid», de fleste frivillige i tyskledede industri- og anleggsbedrifter eller halv-militære enheter som organisasjon Todt og Speer i Norge.

I et større oppslag i Aftenposten for 29/04-86 hadde Liv Hegna en artikkel med overskrift: «setter nytt lys på krigshistorien.» Utdrag herav: «Tar man med alle som hadde tyske arbeidsgivere i kortere eller lengre tid, eller som var ansatt i virksomhet som klart tjente tyske formål, vil man komme opp i et antall av en halv million nordmenn.»

Og videre Hegna: «Christian Christensen våger i sin nye bok: «De som heiste flagget», å sette veibygging, kaiutbedring og bygging av flyplasser opp mot etterkrigsoppjøret. Han hevder at en naturlig hevngjerrighet i

1945 var systematisk planlagt, aksjonene ble kanskje mest tiljublet av mennesker som hadde vært passive i de fem okkupasjonsårene. I oppgjørets time sto de politiske myndigheter bedre mobilisert enn på noe annet område. CC retter skyts mot rammebetingelsene, mot oppgjørets politiske kriterier. Det er da først og fremst de falske politiske overtoner CC angriper.»

NS-styret under den tyske okkupasjon

Dette emne er blitt behandlet bl.a. i min artikkel i FoL nr. 2/96 med overskrift *fight for freedom*. Her kan bare tilføyes at Quisling-regie-

ringen konsekvent forsvarte norske interesser så langt det var mulig overfor Reichskommissariatet, men med tyske innblanding på mange felter. Nasjonal Samling søkte under krigen å forsere sin programpost om en ny nasjonalforsamling, bygget på et faglig Riksting bestående av et næringsting og et kulturting med håp om senere fredsslutning med Tyskland. Dette skapte uro i tyske kretser. Disse planer var egentlig uforenlige med de langsiktige tyske politiske mål, som den gang ikke var kjent. De følgende år forsøkte Reichskommissar å stoppe alle forsøk fra Nasjonal Samlings side på å føre en nasjonal politikk med fredsslutning og norsk selvstendighet.

Sluttstrek

Norge og andre små fredelige stater hadde *skyld* verken

for den første eller den annen verdenskrig, begge like unødige følger av stormakt-politikernes dumheter og forbrytelser. Derfor hadde de små stater ingen moralsk plikt til å ta del i krigen som brikker i stormaktens spill. De tjente menneskeheten best som fornuftens og humanitetens fristeder i en forrykt verden.

Tidens aller største og viktigste tale, Bergprekenen, utbasunerte med harme «Døm ikke, for at dere ikke selv skal bli dømt».

I møtet med mange av dem som har opplevet seg dømt og fordømt av partipolitikere og prester, blir det ofte spurt: Ble disse politikere og prelater underveis mer opptatt av å forsvare seg selv, sin makt og egne meninger, enn å proklamere Jesu grensesprengende bud ovenfor?

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

INO's vedtekter, § 1:

«Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO) har som hovedformål å drive granskings- og opplysningsvirksomhet om norsk okkupasjonshistorie 1940-45 og tiden før og etter dette tidsrom ut fra det syn at den offisielle historieskrivning om okkupasjonstiden er sterkt fortegnert. Instituttet skal i denne sammenheng søke å få utgitt bøker og skrifter og kan støtte publikasjoner, organisasjoner eller enkeltpersoner som fremmer Instituttets formål.»

SØKNAD OM MEDLEMSKAP

Jeg vil gjerne støtte det arbeide som er nevnt i ovenstående formålparagraf og søker derfor å bli opptatt som medlem. Jeg er klar over at jeg ved medlemskap må betale en årskontingent på **kr. 200,-**.

Navn:

Postadresse:

Underskrift:

VED GIRERINGER!

Vennligst noter alltid tydelig avsender og hva beløpet skal dekke.

Feldpost og konvolutter til og fra Østfronten ønskes

Bilder, dokumenter og tidsskrifter ønskes for Geir Brenden.

Kontakt: Ragnar Wolden, Ulsvad 32, 2770 Jaren, tlf.: 61 32 85 55 etter kl. 16.00 eller skriv.

Lurer dere på noe, kontakt Kjell Blich Schreiner

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

- eks. Vidkun Quisling: **Universistiske strøtanker**..... kr. 50,-
 - eks. Harald J. Haugen: **Minner fra krigens dager**... kr. 50,-
 - eks. Inger Cesilie Stridsklev: «**M/S Theklas himmelferd**» kr. 100,-
 - eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Innbundet) . kr. 200,-
 - eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Heftet)* kr. 100,-
 - eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost*** kr. 50,-
 - eks. Knut Steenstrup: **Dilemma*** kr. 50,-
 - eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** kr. 5,-
 - eks. Sundra Sand: **Noen enrindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager** kr. 5,-
 - eks. Anna Kientopf: **Det fredsfiendtlige trauma** kr. 50,-
 - eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år*** kr. 50,-
 - eks. Ståle Fagerland: **Et navn til låns** kr. 100,-
 - eks. Johs Myhren: **Skyldig - uskyldig?** kr. 50,-
 - eks. John Sand: **Elverumsfullmakten*** kr. 50,-
 - eks. Randolf Alnæs: **Frontkjempere** kr. 50,-
- Bøker mrk. X - sendes i kort tid ut for kr. 50,- uten tillegg for porto/ekspedisjonsavg.

Ved bestilling av andre bøker betales slik:

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til: **Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926** eller ved **sjekk i kontanter** eller **frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr.

Navn:

Adresse:

Postnr.:Sted:

Behandlingen av «tyskerjenter» VAR VERST I NORGE

Forfatteren Ebba Drolshagen utga i 1998 en bok om de okkuperte lands behandling av «tyskerjenter».

Boken «Kom ikke ubarberte fra det» vakte stor oppsikt i Tyskland og fikk en flersiders omtale i et av verdens mest kjente nyhetsmagasiner, - «Der Spiegel».

Helt frem til i dag har bokens innhold vært tema

Frontsøstrene kondolerer

Vi har mistet en enestående venn; professor dr.med.Randolf Alnæs er gått fra oss. Med sin utdanning og innsikt i psykiatri, psykoterapi m.m. hadde han mulighet til å hjelpe mange mennesker. Og han grep mulighetene. Både i sitt arbeide og i skrift og tale, hadde han mye å gi til sine omgivelser.

I tillegg til sin profesjon som lege, hadde han interesse for, og stor innsikt i historie. Også denne innsikt benyttet han til hjelp for medmennesker. En av flere grupper mennesker som han arbeidet for, var de norske frontsøstre. Alnæs forstod at de arbeidet for mennesker, for sårede soldater, enten de var venn eller fiende. Han forstod at deres innsats var uegennyttig og i Florence Nightingales og Henry Dunants ånd i innsats for sårede og syke - også på slagmarken, ofte med livet som innsats.

Da professor Alnæs fikk rede på at frontsykesøstrene fikk fengselsstraff for sin innsats i Den annen verdenskrig, istedenfor takk, forsøkte han av all makt å rette på dette. Men han stod svært alene om arbeidet, møtte mye motstand, og fikk ikke leve lenge nok til å utrette det han ønsket, en oppreisning for denne gruppe uselviske kvinner.

Vi minnes og takker professor Alnæs for hans godhet, forståelsesfullhet og hjelp til mange mennesker som har hatt mange tunge stunder.

Fred med ditt minne!

På vegne av norske frontsøstre

Søster Grete

Sommertid er lesetid

I god tid før de glade sommertid minner *Boktjenesten* deg på at sommertid også er lesetid.

I perioder med regn er redningen en god bok, men det er også trivelig med godt lesestoff foran peisen kveldstid eller under parasollen på solfylt dagtid.

I den forbindelse er det sjefen for *Boktjenesten* kommet med gløymeldingen om at han i noen uker fremover deler ut en rekke bøker og skrifter nærmest gratis, - d.v.s. for en 50-lapp som dekker ekspedisjonen og forsendelsen.

Tilbudet omfatter bl.a. «Universistiske strøtanker» som Vidkun Quisling skrev på Akershus 1.-6. oktober 1945 og som han tilegnet sin hustru, Maria.

Maria Quisling bestemte i sitt testamente at det håndskrevne originalmanuskript skulle tilfalle Universitetsbiblioteket i Oslo og oppbevares der, og at Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie skulle ha en kopi.

Skriftet ble maskinskrevet hjemme hos Maria Quisling noen år før hennes død.

Nå kan det altså bestilles gjennom *Boktjenesten* for en kostnad av kr.50.- - inkludert ekspedisjons- og portoutgifter. (Se annonse). På samme betingelser tilbys også Knut Steenstrups kritikerroste bok «Dilemma», «Russland og Vi», (heftet) «Refleksjoner etter 50 år» av Hans Gervik, «Elverumsfullmakten» av John Sand og «På nasjonal Uriapost» av Odd Melsom.

Bøker som også egner seg som gaver til interesserte som gjerne vil vite noe om hvordan vi så på det som hendte under okkupasjonen.

KJÆRE OLA NORDMANN

Vi sier deg. Bli rasende. Bli ekte, inderlig rasende.

Det nytter ikke lenger å gå rundt og være småsur. Det fører ikke frem, det vekker ingen glød. Surhet er som regn og tåke, det kveler den lysende flamme og gjør alle ting grå og triste. Det vi trenger er et glødende sinne som kan ruske opp i all slappheten og utilstrekkeligheten rundt omkring oss. Resignerer vi har vi tapt.

Vi taper gang på gang, altså har vi resignert.

Det er hundrevis av svært alvorlige forhold å klage på her i landet. Skal vi bare la det skure?

Har vi ikke noe bedre å gjøre enn å vente på at det skal bli dårlige tider? Har ikke opposisjonens ledere noe bedre alternativ enn å spekulere på om ikke Jensemenn snart vil gjøre en kjempetabbe, slik at de igjen kan ta makten og kjøre frem i det samme gamle spor?

Vi må gjøre noe nå, - straks.

Lenge nok har vi ventet på innfrielsen av politikernes løfter om mindre køer foran våre sykehus, bedring av ville tilstander på sykehjem, tiltak mot overpriser på hybler og leiligheter, nedsettelse av bensinprisen som i oljelandet Norge er blant verdens dyreste, endring av de usle forhold pensjonistene lever under, mens samfunnstopper får «fallskjerner» i millionklassen. Osv., osv.

Og hva med forsvaret som nå er dårligere enn det var 9.april 1940? Ikke et pip fra offiserer eller norske forsvarsorganisasjoner. De resignerer i stedet for å ta kampen opp mot «ridderne av det brukne gevær», slik vi gjorde i mellomkrigstiden.

Skal vi for bestandig være nødt til å ligge på maven for ignorante myndigheter, skal vi i all evighet være nødt til å høre at vi er usakelige når vi er innerlig, innerlig forbannet og derfor ikke meningsberettiget?

Her til lands får en manns eller kvinnes ord større vekt og tyngde jo lenger han/hun tygger på dem. Langsomt og dvelende taler den sindige Celius, kjeler med ordene som om de var sukkertøy. «Slik er vismanns tale», mener fjolsene. Man kunne fly i filler om det var mulig. Det er det jo ikke, men da får man i herrens navn gjøre noe annet. Sitt ikke og sov. Tenn en brann som kan varme menneskene så de ikke fryser i hjel i dette velmenende ishøstet.

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO